

Järjestöt päihdepalvelujen tuottajina: näkökulma päihteiden käyttöön liittyvään eriarvoisuuteen

Alkoholi- ja huumeutkijain seuran kokous 4.12.2008

Riikka Perälä

Alkoholitutkimussäätiö/Sininauhaliitto

riikka.perala@helsinki.fi

Taustaa

- ❑ Keskustelu päihdepalveluista 1990-luvun laman jälkeen (ks. esim. Kaukonen 2000, 2002, 2005; Kuussaari 2005)
 - ❑ Muutokset palvelurakenteessa: laitoksista kohti avohoidollisia palveluita ("matala kynnys")
 - ❑ Palvelujen tehostaminen ja uudet organisointitavat: esim. tilaaja-tuottaja -malli ja projektit
 - ❑ Huumehoidon nopea laajentuminen
 - ❑ Valtion ja kuntien osittainen vetäytyminen päihdepalvelujen tuotannosta ja järjestöjen lisääntynyt vastuu etenkin huono-osaisimmista asiakkaista
 - ❑ Uudet puhetavat: esim. asiakkuus, vertaisuus; palvelujen järjestämisessä kumppanuus ja yhteisvastuu
-

Kansalaisjärjestötoiminnan strategia (2002)

"Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla ns. kolmannen sektorin eli kansalaisjärjestösektorin merkitys on taloudellisesti, yhteiskunnallisesti ja inhimillisesti hyvin merkittävä. **Julkisen sektorin ja kolmannen sektorin välillä voidaan puhua tämän perusteella vahvasta kumppanuudesta.**"

...jatkuu

"Hyvinvointiyhteiskunta perustuu usean toimijan vastuisiin.
Hyvinvointipalveluiden päävastuu on julkisella sektorilla, Suomessa kunnilla."

...ja jatkuu

"Kansalaisaktiivisuus synnyttää yhteiskuntaan sosiaalista pääomaa, jolla on terveyttä, toimintakykyisyyttä ja sosiaalisuutta edistäviä vaikutuksia.

(...)Kansanterveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisessä on tärkeää korostaa kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia ja niiden kehittämistä."

Tai sitten...

"Köyhät on jätetty kolmannen sektorin armoille"

Kysymyksiä

- Mitä järjestöjen tuleminen mukaan palvelujen järjestämiseen on oikeastaan tarkoittanut päihdepalvelujen tuottamisen kannalta?
 - Liittyykö tähän kehityskulkuun eriarvoisuutta lisääviä tendenssejä?
 - Minkälainen kenttä järjestöillä on toimia?
 - Mitä järjestöiltä vaaditaan?
-

Uhkakuvia

- Takaisin hyväntekeväisyyteen (N. Rose 1997)
 - Järjestöjen kriittisen potentiaalin näivettyminen lisääntyvän yhteistyön myötä; järjestöt uudenlaisia hallinnan ja kontrollin välineitä (F. Powell 2007)
 - Kokonaisvastuun katoaminen vastuun jakautuessa eri tahoille
-

Ruohonjuuritason näkökulma

- **Kaksi esimerkkiä päihdehuollosta:** 1) huumeita suonensisäisesti käyttäville suunnattu terveysneuvontapistetoiminta ja 2) kristillisten järjestöjen tuottama asumispalvelu- ja päiväkeskustoiminta
 - Työntekijöiden näkökulma: haastattelut ja työn ohessa käydyt keskustelut päihdehuollon järjestämisen liittyvistä kysymyksistä
 - "Ongelmapuhe"
-

Kolme näkökulmaa

1. Kumppanuus ja yhteistyö
 2. Palveluiden arki
 3. Asiakkaiden asema
-

Kumppanuudesta ja yhteistyöstä

- "Ei ihan tasavertaisia kumppaneita, eikä koskaan tulla olemaankaan"
 - "Jos rahaa ei tule, niin ovet kiinni"; Lauletaan niiden lauluja joiden leipää syödään"
 - "Ne haluaa kaikkee tietenkin"
 - "Kyllä niitä (virkamiehiä ja poliitikoita) on tänne kutsuttu, mutta harva tulee"
 - "Käytäntö pelaa markkinayhteiskunnan logiikan mukaan"
-

Palveluiden arki

- "Täytyy sulkea ajatukset kun lähtee täältä pois"
 - "Saattohoitoahan tää on"
 - "Miksi kaiken pitää olla niin erikoista, miksei me voida tehdä vaan tavallista työtä?"
-

Asiakkaiden asema

- "Raaka reilu peli ja asiakkaatkin sen tietää"
 - "Me ei olla mikään vuoristosairaala"
 - "Ihmiset vaistoa..täällä on rentoa..ei tarvitse toistaa ulkoaopittuja lauseita"
-

Johtopäätöksiä

- Järjestöjen ja kuntien väliseen "kumppanuuteen" liittyy edelleen paljon ongelmia

- epätietoisuus rahoituksesta ja vaatimuksista (mielivaltaisuuden kokemus)
 - vastuun siirtyminen ja yksinäisyys (erityisesti yksikköjen johtajat)
 - yhteistyökäytäntöjen byrokraattisuus (erityisesti isoimmat kunnat)
 - eriäväisyydet tavoitteissa
-

...johtopäätöksiä

□ Ongelmia erityisesti arjen tasolla

- palveluiden käytön rajaamiseen liittyvät ongelmat ja "haastavat" asiakkaat
(erit. matalan kynnyksen palvelut)
 - jatkuva muutos ja kehittämistyö
 - epätietoisuus toiminnan jatkumisesta
 - työntekijöiden kuormittuminen ja vaihtuvuus
-

...johtopäätöksiä

□ Asiakkaiden asema ristiriitainen

- toiminnassa korostuu arkinen tuki ja huolenpito sekä luottamuksen rakentaminen; myös uudenlaisia osallistumisen muotoja kehitetty
 - toisaalta toiminta on episodimaista ja joskus mielivaltaistakin
 - kansalaisten tai asiakkaiden aktivointi ja vastuuttaminen myös järjestöjen keskeinen toimintaperiaate vallitsevasta retoriikasta huolimatta
-

Pohdintaa

- ❑ Realiteetit vielä kaukana ideaaleista
 - ❑ Hyvinvointiyhteiskunnan yhteisvastuu loppujen lopuksi harvojen harteilla ja palveluiden arjen tasolla toiminta lähestyy hyväntekeväisyyttä
 - ❑ Toisaalta järjestöt myös yhteiskunnallisen kontrollin välineitä, jopa huomaamattaan
 - ❑ Palveluiden kehittämisestä puuttuvat suuret linjat; hyvinvointi usein "pieniä onnen kikkanoita"
-